

Для перевірки моделей на адекватність для кожної з них обчислено коефіцієнт кореляції між фактичними і теоретичними значеннями показника за формулою

$$r = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \tilde{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

де: \tilde{y}_i – теоретичні значення залежної змінної; \bar{y} – середнє значення реальних

даних $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i$.

Коефіцієнти кореляції для побудованих моделей відповідно становлять $r_1=0,964$, $r_2=0,905$, $r_3=0,919$. Оскільки значення цих коефіцієнтів близькі до одиниці, то на основі цих моделей зроблено прогноз розглянутих показників на 2014-2016 рр. Значення цих показників наведено в табл. 2.

Табл. 2. Прогнозні значення податкових надходжень за 2014-2016 рр.

Роки	Податок з доходів фізичних осіб	Податок на прибуток підприємств	Податок на додану вартість
	млн грн		
2014	125678,2	139845,7	149152,1
2015	138451,5	152783,5	168625,5
2016	149662,7	160258,1	188536,2

Як видно з табл. 2, й надалі лідером серед найвагоміших податкових надходжень буде податок на додану вартість. Причому він буде переважати навіть суму надходжень податку з доходів фізичних осіб та надходження податку на прибуток підприємств.

Питання вдосконалення оподаткування знаходяться в центрі уваги наукової і громадської думки. Особливо сьогодні, в пошуках шляхів виходу з економічної кризи, назріла необхідність податково-бюджетного регулювання в Україні замість проведення суто фіскальної податкової політики. Крім цього, сьогодні на державному рівні визнано актуальність проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягаря. Останній і є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту й економічної кризи.

Тому сьогодні постають головні завдання перед державою щодо забезпечення у податковому законодавстві основних положень, які чітко і однозначно регламентують механізм реалізації цілей і завдань податкової політики, яка повинна підтримати розвиток усіх підприємницьких структур і дасть змогу реалізувати в повному обсязі потенціал податкових надходжень для наповнення доходної частини бюджетів усіх рівнів.

Література

1. Гридчина М.В. Налоговая схема Украины : учебн. пособ. / М.В. Гридчина, В.Б. Тропина, Н.И. Вдовиченко, А.В. Калина. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – К. : Вид-во МАУП, 2003. – 144 с.
 2. Лондар С. Моделі прийняття рішень з проблем вдосконалення податкової політики в умовах ринкової трансформації економіки України : монографія / С. Лондар. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2001. – 224 с.

3. Чугунов І.Я. Фінансово-бюджетні відносини: аналіз тенденцій розвитку в умовах ринкової трансформації економіки України : монографія / І.Я. Чугунов, С.Л. Лондар. – Київ-Львів : Компанія "Аліот", 2002. – 203 с.

4. Статистичний щорічник України за 2012 рік. Держком. статистики України. – К. : Вид-во "Консультант", 2013. – 552 с.

5. Україна в цифрах 2013. Держком. статистики України. – К. : Вид-во ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2014. – 249.

6. Лук'яненко І.Г. Економетрика : підручник / І.Г. Лук'яненко, Л.І. Красінкова. – К. : Вид-во Т-во "Знання", КОО, 1998. – 494 с.

Гирская О.З., Цегелик Г.Г. Использование временных трендов анализа и прогнозирования налоговых поступлений в бюджет Украины

Проанализирована эффективность налоговой системы Украины за последние несколько лет. Проведен анализ основных налоговых поступлений в Государственный бюджет Украины с помощью методов математического моделирования. Для наиболее весомых налоговых поступлений построены математические модели с использованием временных трендов, неизвестные параметры которых вычислены методом наименьших квадратов. Применен регрессионный анализ для прогнозирования и исследования основных налоговых поступлений в государственный бюджет. Рассмотрены вопросы становления, развития и совершенствования налоговой системы в Украине.

Ключевые слова: бюджет, анализ, математическое моделирование, временные тренды.

Hirska O.Z., Tsehelyk G.G. Use of Time Trends for Analysis and Forecasting Tax Revenue to Ukraine's State Budget

The efficiency of the tax system of Ukraine for the last few years is analysed. The analysis of major tax revenues to the state budget of Ukraine by means of mathematical modelling is conducted. For the most important tax revenue mathematical models using temporal trends, unknown parameters are calculated by the method of least squares. The regression analysis for the prediction and research of major tax revenues to the state budget is applied. The serious problem of taxation at the state level is recognized. The question of the formation, development and improvement of the tax system in Ukraine is also considered.

Key words: budget analysis, tax revenues, mathematical modelling, temporal trends, the method of least squares.

УДК 339.54

Доц. Н.В. Жмурко, канд. екон. наук;
 магістрант М.М. Вульчин – Львівський НУ ім. Івана Франка

ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Визначено основні складові елементи системи "Електронна митниця", наведено найбільш вживані визначення цього поняття, які найкраще передають його суть. Виявлено та максимально обґрунтовано витрати та вигоди від використання цієї системи. Визначено основні умови функціонування електронної митниці, а також доцільність її використання з метою інтеграції української економіки у світову систему господарства. Представлено основний багаторічний стратегічний план впровадження системи "Електронна митниця" розроблений ЄС. До прикладу, наведено країни, які активно використовують сучасні інформаційні технології у своїй митній справі. Обґрунтовано певні проблеми, які перешкоджають нормальному функціонуванню цієї електронної системи на території України.

Ключові слова: електронна митниця, електронне інформаційне середовище, електронне декларування, інформаційно-довідкова система, електронний документообіг.

Постановка проблеми. Сьогодні в наявних умовах господарювання важливе значення має в Україні декларування документів в електронному вигляді. Основними є питання з приводу використання новітніх інформаційних технологій, які мають змогу реалізуватися в зовнішньоекономічній діяльності. Використання електронного декларування як товарів, так і різноманітних робіт та видів послуг, дає широкі можливості для застосування електронного документообігу, що значною мірою полегшує співпрацю митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Ще однією з вагомих умов, що спонукає до використання електронного декларування, є велика вірогідність зменшення корупції та бюрократичних процедур. Саме визначені вище умови та інші обставини зумовлюють використання в Україні системи "Електронна митниця".

Аналіз останніх досліджень. Питання вдосконалення електронної митниці, як основного напрямку митного регулювання в Україні, привернуло увагу багатьох вчених економістів як вітчизняних, так і зарубіжних. Аналіз такої проблематики здійснювали українські вчені: С.О. Колобов, О.О. Ніколайчук, С.В. Жлуктенко, С.М. Коваль, М. Ланг, І.В. Коновалов, В.С. Давидюк, В.В. Наумов, С.О. Фесенко, а також зарубіжні: О.Г. Жерехов, Л.М. Ухлінов, О.В. Слобжанов та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування доцільності використання системи "Електронна митниця", виявлення її основних переваг, ключових складових елементів, а також доведення того факту, що саме електронна митниця є одним з пріоритетних напрямів удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб підвищити рівень прозорості та підзвітності операційної діяльності органів державної влади, необхідним є інтенсивне впровадження в їхню роботу інформаційно-телекомунікаційних технологій, а саме: в державний облік, незалежний аудит, управління адміністративними процесами, зовнішній та внутрішній інформаційний контроль та в інші інститути державного адміністрування.

Тенденції світового розвитку запроваджують нові завдання щодо спрощення митних процедур шляхом створення електронних інформаційних систем. Вони повинні містити в собі функціональність та сумісність з аналогічними системами різних країн світу, мають бути доступними, безпечними, об'єднаними, а головне, такими, що піддаються контролю.

Саме з огляду на ці причини, Європейська спільнота вважає, що шлях до таких змін можливий лише через зменшення відмінностей між митними процедурами всіх країн світу, а механізм реалізації такого завдання називається "Електронною митницею". Країни, які входять до складу ЄС, вирішили діяти в рамках так званої структури "Електронної Європи" та затвердили Рішення Ради ЄС щодо простого та безпаперового середовища для митних органів та суб'єктів ЗЕД [5].

Електронна митниця – це багатофункціональна комплексна система, яка поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає змогу підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою дотримання митної безпеки України шляхом:

- впровадження новітніх електронних процедур митного контролю;

- створення і технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування та можливості оцінки якості виконання митної справи;
- технологічного забезпечення постійного потоку, накопичення та обробки інформації між митними адміністраціями держав, органами державної влади України і суб'єктами ЗЕД.

Електронна митниця – це не лише об'єднання декількох країн, це свого роду шлях до майбутнього митної спільноти світу [3].

Європейський Союз розробив Багаторічний стратегічний план впровадження "Електронної митниці", яким пропонується:

- об'єднати існуючі системи контролю за експортом, імпортом та транзитом в єдину систему;
- ввести систему єдиного обліку суб'єктів ЗЕД з реєстрацією тільки в одній державі;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити всі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяними у зовнішньоекономічних операціях (зокрема з трьома країнами);
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у митному органі за його вибором;
- введення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, незалежно від країни, відправлення або ввозу товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур [5].

Сучасні інформаційні технології застосовують провідні митні служби світу таких країн, як: Німеччина, Франція, Росія, Японія, Китай, США та Канада. Наша держава поступово рухалася до створення та впровадження у дію власної інформаційної системи.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 208 було встановлено, що важливим та одним з основних завдань для того, щоб інформаційне суспільство розвивалося щоразу більше і більше, є надання юридичним особам та громадянам інформаційних та інших послуг за допомогою використання електронної інформаційної системи "Електронний уряд", метою якої є забезпечення інформаційної взаємодії органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами, митними органами на основі сучасних інформаційних технологій.

Сьогодні створено всі необхідні умови для формування і розвитку інформаційного суспільства в Україні. Зокрема, розроблено законодавчу базу, а також успішно розвиваються інформаційно-телекомунікаційні технології, значно зростає обсяг сучасних засобів обчислювальної техніки. Такий процес має глобальний характер, який веде за собою входження нашої країни до світової інформаційної системи. Близько 16 років тому Митна служба України почала впроваджувати новітні технології.

Перше застосування інформаційних технологій в Митній службі України та створення необхідного середовища почалося ще у 1992 р. та включало в себе 4 основних етапи.

Приблизно в 2005-2006 рр. розпочався перший етап такої діяльності – було розроблено принципи побудови системи "Електронна митниця" та впроваджено її у дію, проте це зроблено було частково. Основною метою цього етапу є створення бази для "електронного митного середовища". Сьогодні існують технологічні та технічні проблеми, які є перешкодою для широкомасштабного введення процедур інформаційних технологій. Проте забезпечення пріоритетного фінансування є вирішенням усіх проблемних питань на шляху до реалізації цього проекту [2].

База даних електронних копій вантажно-митних декларацій, яка формува-лася із паперових примірників, а пізніше проходила етап обробки статистичних даних щодо ЗЕД, подавалася керівництву держави – відіграла ключову роль у формуванні Електронної митниці України.

Другий етап стосувався вирішення питань "Електронної митниці", що пов'язані з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Потрібно створити Єдиний митний інформаційний портал та Єдину електронну точку доступу. Повна реалізація цього плану забезпечила ефективну комунікацію між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами та створила умови для швидшого обміну інформацією між митними органами та ДМСУ.

Третій етап стосувався саме оновлення Митного кодексу України. Так як на цьому етапі законодавства України не визначено концептуальні засади правового регулювання процесів інформаційної взаємодії органів державної влади, а також управління інформаційними відносинами. Так, майже всі центральні органи виконавчої влади мають право отримувати від інших органів влади інформацію про виконання своїх повноважень, але практично жоден, зокрема Держмитслужба, не має обов'язків щодо формування відповідних електронних інформаційних ресурсів, порядку їх обліку, супроводження та використання. Тобто потрібно прийняти зміни в митному законодавстві, що дасть змогу створити повністю автоматизовану систему експорту та імпорту. Як наслідок, після реалізації цього етапу майже всі митні декларації мають подаватися та оброблятися в електронному вигляді, а паперові декларації будуть застосовуватися як виняток.

Що стосується четвертого етапу, то він вважається найважливішим, оскільки саме він включає створення сучасних механізмів, які б могли реалізувати інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю [3].

Отже, на цьому етапі відбулося створення Єдиного електронного простору, який буде включати в себе всі елементи електронної митниці, що створить безпаперове середовище для митниці та міжнародної торгівлі торгівлі. У рамках цієї системи будь-яка митна інформація, що стосується імпортованих товарів, має надаватися лише раз, а товари проходять митний та інші види контролю з боку правоохоронних органів, прикордонних служб, ветеринарної та екологічних інспекцій тощо в один час та в одному місці.

Основними складовими елементами системи "Електронна митниця" є:

- декларування документів в електронному вигляді;
- електронний документообіг;
- визначення, керування та аналіз можливих ризиків;

- система збору повинна бути єдина та автоматизована для полегшення збереження та обробки інформації;
- всі види державного контролю повинні здійснюватися автоматизовано;
- наявність уніфікованої бази нормативних і довідкових документів, які використовувалися б у митних цілях.

Нерідко ці складові елементи називають ще підсистемами системи "Електронна митниця". Створення та організація електронного інформаційного середовища в митній службі, фактично, можливо представити як перехід від інформаційного сховища до інформаційно-довідкової системи, яка, водночас, потребує перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну.

Митні органи України повинні виконувати додаткові обов'язки з координації дій міністерств та відомств у цьому напрямі, затверджувати які необхідно відповідними рішеннями Уряду. Для реалізації зазначеного доцільно розробити та представити розширений детальний план переведення митної служби України на інформаційні технології, відмови від паперових технологій, введення контрольної системи, яка буде охоплювати всі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

Отже, Електронна митниця повинна стати могутнім ядром не тільки митних технологій, а й важливим інструментом для керування і контролю митної діяльності, так званім головним механізмом забезпечення митної справи.

Державна Митна служба України вважається головним регулятором системи Електронна митниця, і враховуючи цей факт:

- реалізує державну політику з питань реєстрації, ідентифікації та обліку зовнішньоекономічних операцій юридичних та фізичних осіб, забезпечує оформлення та видачу відповідних документів Електронної митниці;
- здійснює керівництво та контроль за роботами, пов'язаними із створенням, веденням і забезпеченням функціонування Електронної митниці;
- визначає організаційні та методичні засади ведення Електронної митниці [5].

Зрозуміло, що всі ці нововведення потребують активного інституційного розвитку самої митної служби. Основними невідкладними завданнями, які постають перед митними органами, є створення окремої юридичної особи у вигляді "Інформаційної регіональної митниці", яка матиме свої підрозділи подвійного підпорядкування у митницях та всіх митних установах. Підрозділи митниці повинні виконувати ті ж функції, що й у звичайній діяльності, проте це буде здійснюватися значно швидше, оскільки все буде передаватися по електронних каналах.

Застосування сучасних технологій обробки інформації з потужним програмно-апаратним комплексом Регіональної інформаційної митниці надає широкі можливості для вибору оптимальних технологій обробки даних для кожного типу документів Електронної митниці, спрощення технологічних схем обробки даних. При цьому забезпечується принципова можливість спільного функціонування програмно-технічних компонентів, розроблених самостійно співробітниками митних органів та офіційно придбаних у різних виробників.

Запорукою для посилення авторитету Електронної митниці є всі нормативні документи та технології, які повинні будуватися в межах чітко визначеної інформації. Оскільки Електронна митниця вважається інформаційно-аналітичною системою та має загальнодержавне значення, то однією з переваг є те, що вона є моніторинговою підтримкою, своєрідною допомогою у формуванні організаційного механізму забезпечення управління у митній справі.

Електронна митниця повинна забезпечувати задоволення потреб юридичних та фізичних осіб, які є як резидентами, так і нерезидентами України у своєчасному митному оформленні документів. Обов'язковими умовами функціонування митниці є реальний час, доступність кожному авторизованому користувачеві та орієнтація на використання визначених міжнародних форматів документів, які мають право на оформлення в електронному вигляді [4].

На шляху застосування електронної митниці є і певні труднощі, пов'язані з навмисним чи мимовільним опором учасників процесу електронного декларування, що пояснюються недооцінкою можливостей, які відкриваються під час впровадження нових інформаційних технологій, що дадуть змогу спростити і прискорити митне оформлення, мінімізувати накладні витрати.

З огляду на це, розглянуто вигоди та витрати від запровадження системи "Електронна митниця" для держави, населення та підприємств (табл.).

Табл. Вигоди та витрати від запровадження системи "Електронна митниця"

Сфера впливу	Витрати	Вигоди
Держава	відсутні	1) здійснюється адаптація законодавства України до законодавства ЄС, оскільки проект наказу загалом відповідає положенням: - угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною; - міжнародна Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіото, 1999); 2) використання інформаційних технологій та засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю; 3) введення сучасних митних інформаційних систем; 4) запроваджується максимальне практичне використання інформаційних технологій, а також сучасних методів роботи для удосконалення митного контролю, таких як система аналізу ризиків, і методу контролю, який базується на аудиті; 5) забезпечується спрощення та гармонізація митних процедур; 6) формується позитивний імідж митних органів
Підприємство	відсутні	проект дає змогу зменшити час і кошти підприємств за рахунок прискорення товарообігу, скорочення часу на здійснення митного контролю, виключення суб'єктивних факторів під час здійснення митних процедур
Населення	відсутні	проект розповсюджується виключно на підприємства та не порушує права та інтереси населення

Джерело: складено на основі [4].

Міжнародний досвід електронного декларування провідних країн світу, таких як Латвія, Корея, Росія та інші, заснований на використанні єдиних інформаційних центрів, які використовують бази даних оформлення, результатів раніше проведених перевірок заходів, містять інформацію про учасників ЗЕД. Вплив людського фактора зведено до нуля, тому що система видає не тільки рекомендації, а й контролює їх виконання.

Отже, проект "Електронна митниця" – це новий підхід до регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Процедура митно-тарифного контролю буде значно простіша та прозоріша. Ця система допомагає скоротити час митного

оформлення, що дасть змогу проводити митні процедури товарів у єдиному місці та в будь-який час [1].

Новація забезпечує подання електронних документів з робочого місця незалежно від країни відправлення чи ввезення товару. Співпраця з іншими структурами дає змогу ефективно приймати рішення щодо визначення того чи іншого інструменту регулювання.

Висновки. Створення "Електронної митниці", як багатофункціональної системи, є досить вагомим внеском до діяльності митних органів України.

Реалізація концепції та використання комплексної системи забезпечить ліквідацію різниці між митними процедурами в Україні та ЄС, реалізацію взятих Україною зобов'язань перед міжнародною спільнотою, досягнення належного рівня інформаційної взаємодії органів влади, надання послуг юридичним та фізичним особам. Результати від діяльності цієї системи мають позитивний характер як для митних органів, так і для суб'єктів ЗЕД.

Використовуючи досвід зарубіжних країн, Україна може швидко наблизитися до міжнародних стандартів, що, водночас допоможе ефективно використовувати систему "Електронна митниця". Основною проблемою, яка заважає нормальному функціонуванню цієї системи, залишається фінансування нововведень як з боку держави, так і з боку суб'єктів господарювання.

На основі проведених досліджень, лише злагоджена та урівноважена система регулювання може забезпечити для України сталий та прогресивний розвиток у ЗЕД. Тому використання електронної системи посилить інтеграцію української економіки у світову систему господарства.

Література

1. Козлов С. Електронне декларування: ризикова необхідність / С. Козлов // Юридична газета. – 2011. – № 2(14). – С. 112-123.
2. Колобов С.О. Інфраструктура захисту інформаційних ресурсів на основі Національної системи конфіденційного зв'язку / С.О. Колобов // Безпека сучасних інформаційних та телекомунікаційних систем : доповідь на Другій наук.-практ. конф. молодих науковців, асп., здобувачів і студ. (м. Луганськ, 9-10 трав. 2012 р.) – Луганськ : Вид-во Східноукраїн. нац. ун-т ім. Володимира Даля, 2012. – С. 11-13.
3. Ніколайчук О.О. Електронне декларування, шляхи вирішення / О.О. Ніколайчук // Актуальні питання економіки та управління у сучасних соціально-економічних умовах : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 14-15 жовт. 2013 р.) / відп. ред. С.І. Дробязко. – Дніпропетровськ : Вид-во "Герда", 2013. – С. 13-15.
4. Пашко П.В. Митна політика та митна безпека України / П.В. Пашко, П.Я. Пісной // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С. 74-85.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.08 № 1236-р "Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи "Електронна митниця". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=578800&cat_id=297456.

Жмурко Н.В. Вульчин М.М. Електронная таможня как приоритетное направление усовершенствования таможенно-тарифного регулирования в Украине

Определены основные составляющие элементы системы "Электронная таможня", приведены наиболее употребительные определения этого понятия, которые лучше передают его суть. Выявлены и максимально обоснованы расходы и выгоды от использования этой системы. Определены основные условия функционирования электронной таможни, а также целесообразность ее использования в целях интеграции украинской эко-

номики в мировую систему хозяйства. Представлен основной Многолетний стратегический план внедрения системы "Электронная таможня", разработанный ЕС. К примеру, приведен ряд стран, которые активно используют современные информационные технологии в своей таможенном деле. Обоснованы определенные проблемы, которые препятствуют нормальному функционированию данной электронной системы на территории Украины.

Ключевые слова: электронная таможня, электронное информационное пространство, электронное декларирование, информационно-справочная система, электронный документооборот.

Zhmurko N.V. Vulchyn M.M. Electronic Customs as a Priority Improvement of Customs-Tariff Regulation in Ukraine

The key components of e-Customs are identified. The most common definitions of the term that best convey its essence are offered. The most reasonable cost and benefits of using this system are identified. The basic conditions for the functioning of e-Customs and the feasibility of its use to integrate the Ukrainian economy into the global economic system are defined. Long-lasting basic strategic plan for the implementation of e-Customs developed by the EU was presented in this article. For example are a number of countries are actively using modern information technologies in their customs. Some certain problems that hinder the normal functioning of this electronic system in Ukraine are grounded.

Key words: e-Customs, e-information environment, electronic declaration, informational system, electronic document management.

УДК 339.[138+5]

*Асист. Н.В. Фігун, канд. екон. наук; студ. А.В. Фігун –
НУ "Львівська політехніка"*

МЕТОДОЛОГІЯ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ: СУТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто сутність нейромаркетингу як науки та сутність нейромаркетингових досліджень. Досліджено перспективи розвитку нейромаркетингу. Здійснено поділ методів нейромаркетингових досліджень на дві категорії: соціально-психологічні та інструментальні. Висвітлено низку переваг нейромаркетингових досліджень, зокрема, до ключових віднесено можливість отримання специфічної інформації про особливості купівельної поведінки споживачів та наукове обґрунтування реакцій споживачів на різноманітні стимули. Наведено також і недоліки подібних досліджень. Розглянуто перспективи розвитку методів та інструментів нейромаркетингу.

Ключові слова: нейромаркетинг, нейромаркетингові методи, нейромаркетингові дослідження, соціально-психологічні інструменти нейромаркетингу, підсвідомість, емоції.

Постановка проблеми. Традиційні маркетингові методи дослідження ринку, потреб споживачів, на сьогодні, не здатні повною мірою дати результати, що відповідають істині. Це зумовлено низькою якістю збирання первинних даних, наприклад, в опитуванні при великій вибірці здійснюється багато помилок у зв'язку з некомпетентністю інтерв'юєрів, неправильно складених анкет чи упередженими відповідями респондентів.

У сучасному світі підприємству вже потрібно не просто знати потреби споживача, а їх на кілька кроків випереджати, формувати потребу та прогнозувати поведінку споживача. Людський мозок фільтрує величезний обсяг інформації, зокрема і рекламної, яка сьогодні є повсюди. На питання: як привернути увагу споживача до рекламного звернення? Як виділитись товару серед іншої маси продукції? Чому споживач поводитьсь саме так, а не інакше? – на ці та інші пи-

тання традиційні методи маркетингу не дають чіткої відповіді. Тому щораз зростає актуальність альтернативних методів збирання інформації про споживача. Одним із таких методів є технологія нейромаркетингу – синергія нейрофізіології та маркетингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою методології та дослідженнями в сфері нейромаркетингу займаються такі науковці, як Д. Залтман, М. Ліндстром, Ерік дю Плессі, Д. Тревіс, Д. Хілл, М. Гладвел, А. Трайндл, Л. Цуравікі, К. Шайер та інші. Зокрема, Мартін Ліндстром у своїй праці "Buyology: увлекательное путешествие в мозг современного потребителя" [1] через дослідження людської психіки пояснює роль підсвідомості у прийнятті рішень про покупку, а у книзі "Brand Sense: Build Powerful Brands Through Touch, Taste, Smell, Sight, and Sound" [2] розкриває принципи побудови стратегії формування успішного бренду, де поєднується вплив на всі органи чуття людини для досягнення бажаного ефекту. Ред Монтегю, водночас, у статті "Neural Correlates of Behavioral Preference for Culturally Familiar Drinks" [3], базуючись на результатах проведеного ним дослідження, описує величину впливу реклами, піару та бренду на поведінку покупців.

Мета роботи – дослідження і класифікація методів здійснення нейромаркетингових досліджень та оцінка перспектив розвитку нейромаркетингу.

Виклад основного матеріалу. Висока вартість нейромаркетингових прийомів збирання та аналізу інформації обмежує доступ до нейромаркетингових досліджень, тому лише великі університети та спеціалізовані компанії можуть займатись подібними дослідженнями. Важливо зазначити, що зараз на ринку функціонує кілька нейромаркетингових компаній, які роблять істотний практичний і теоретичний внесок у розвиток нейромаркетингу.

Нейромаркетинг – це технологія, яка спрямована на формування та стимулювання попиту з урахуванням знань, отриманих завдяки дослідженню принципів роботи мозку та психології поведінки споживачів. Цей вид діяльності поєднує в собі результати досліджень мозку і психології з методиками традиційного маркетингу для створення нових, ефективніших маркетингових стратегій [4].

Нейромаркетинг – наука відносно нова і розвивається досить швидкими темпами. Швидкий розвиток технологій наприкінці минулого тисячоліття дав сильний поштовх і до розвитку нейромаркетингу. У 1990 р. концепцію нейромаркетингу розробили психологи Гарвардського університету, згідно з якою основна частина осмисленої діяльності людини (90 %), знаходиться на підсвідомому рівні, зокрема і емоції [5]. Це означає, що більшість рішень приймається підсвідомістю. Тут зароджується спокуса в економістів та маркетологів навчитись маніпулювати підсвідомістю і, як наслідок, свідомістю для того, щоб заставити або так підштовхнути споживачів до бажаних дій, щоб споживач думав ніби це він сам приймає рішення. Для досягнення такого ефекту маркетологи використовують різноманітні, інколи, навіть, дуже нестандартні підходи. На противагу традиційним маркетинговим дослідженням, де розроблені і запатентовані основні підходи до їх проведення (опитування, експеримент, фокус-групи тощо), методологія нейромаркетингу охоплює низку наук, як економічних, так і біологічних, психологічних, поведінкових тощо. Це дає змогу науковцям аналізувати реакції на стимули найрізноманітніших напрямків (починаючи з класичних п'яти відчут-